

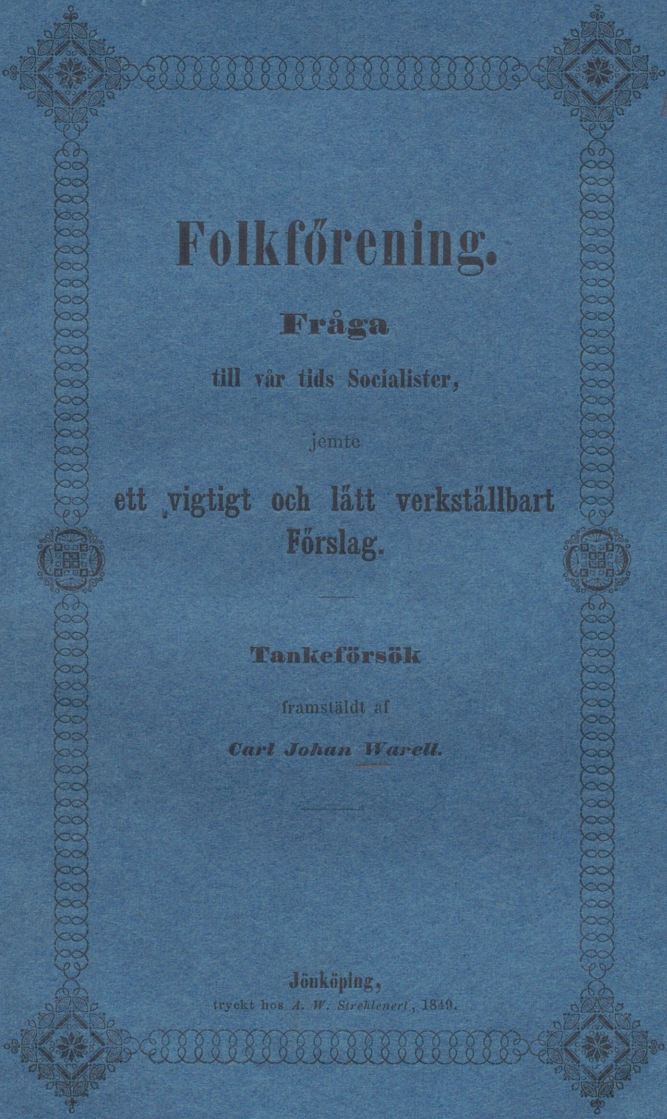
Folkförening : Fråga till vår
tids socialister, jemte ett
viktigt och lätt ...

Warell, Carl Johan

54 E c Br.

*Lib.
Kam.
1849*

Folkförening.

Fråga

till vår tids Socialister,

jemte

ett viktigt och lätt verkställbart
Förslag.

Tankeförsök

framställt af

Carl Johan Warell.

Jönköping,

tryckt hos *A. W. Strömlenerl*, 1849.

Kungl. biblioteket

0 0000 000061663

54 Ec (B7)

Folkförening.

Fråga

till

vår tids Socialister,

jemte

ett viktigt och lätt verkställbart Förslag.

Tankeförsök

framställt af

Carl Johan W'rell.

Jönköping.

Tryckt hos A. W. Strehlenert, 1849.

Folkförening.

Fråga

Börja

Om till Socialisten

... till ... och till ...

Tabell

... och ...

... och ...

Förord.

Vår tid har vaknat ur seklers slummer och tanklöshet; men ännu visar dess mensklighet mera bilden af en uppskrämd och yrväckt, än morgnad, klarsynt och sansad varelse; ännu svärfvar den mellan tvifvel och visshet; ännu vågar den ej förtro sig till de ropande siarnes ord och klingande löften; ännu, i ljusningens halfdunkel, ej släppa de handfästen, som den så länge vidhållit, ehuru svikande de visat sig; ännu fruktar den att falla ett offer för den kalla beräkningens och intressenas intriger, och detta med så mycket mera skäl, som dessa så ofta gåckat dess förhoppningar, och påtagligen äfven nu uppbjudit sina krafter. — Det menskligt värdigaste, alltid de ädlares syfte, är äfven just derföre tidens rätta syfte; men likasom de största sanningarna i naturen alltid äro de enklaste, och det enklaste är svårt att uti invecklade tider både finna och förklara, så är äfven tidens sanna syfte, under vinstbegärets och parti-intressenas gemensamt verksamma motstridiga bemödanden, en stjerna, hvars rätta

läge och ljus, genom mellanskymtande töcken, länge nog kan undanhållas för mångens blickar. Deraf de mångfaldigt olika tankarna i de vigtigaste ämnen; deraf äfven min föresats, att, sedan jag trott mig varseblifvit, och, i följe af en erkänd pligt, för andra, så godt jag kunnat, åskådligt tecknat några träffande strålar från denna morgonstjerna, äfven denna gång våga ett penselförsök, ehuru, och just emedan jag, under mina observationer, hvarken begagnat teleskoper eller konserver, utan helt enkelt de ögon naturen förunnat mig, och som i sin förtjusning skulle kanske ännu bättre öppnas, om de möttes af andra, lika eller åt samma håll med lika uppmaning seende.

Sedan frågan en gång blifvit väckt, och börjat med löftesrika lösningar, lik ett mångstafvigt eko, genomklinga massorna af folken, är det nembigen ett behof ej mindre än en pligt för hvarje redlig menniskovän, att söka dess bästa tydning, samt om och på hvad sätt den bäst kan sättas i verket. Den vidrör en öm sida; men ömtåligare skulle kanske vara, att låtsas sig ej kunna reda den; ömtåligast och ovärdigast, att icke vilja det, utan snarare med offentlig tystnad och liknöjdhet lemna den å sido, till okunnighetens och tanklöshetens farliga åtgärd. Ty den är icke ett nonsens, icke en orimlighet. Den är deremot ett värdigt foster af en tid, som härnyckts till förbättringar i de mänskliga tidsförhållanderna; och att söka rädda den undan revolutionernas vulkaniska härjningar är ett lofvärdt bemödande, ännu mera lofvärdt, om lösningsförsöket

skulle bevisa sig lämpligt, utan att, i dess verkställighet, upphäfva den ordning, förutan hvilken intet bättre resultat af de bästa bemödanden står att vinna.

Till dessa förutskickade ord, som redogöra för afsigten med mitt företag, må det tillåtas mig att ställa en önskan, hvars innehåll naturligtvis endast afser den af föreskrifna frågan mest gripne och beröende, den hittills såkallade arbetande samhällsmedlemmen, eller tjenaren. Mätte man ej förgäta, att de flesta brådstörtande hvälfningar inom samhällena snarast medfört mot folkets önsknningar och väl nästan rakt motsatta resultat, förqvåft just de frön, åt hvilkas uppkomst och lofvande tillväxt man glädt sig, och undanröjt just de män, under hvilkas vård de kunnat frodas och gifva de rikaste frukter; mätte man ej heller förgäta, att, om lemarna göra uppror mot hufvudet, göra de äfven uppror mot sig sjelfva; och hela varelsen kan plötsligen vara förlorad.

Se der konservatism i sin fulla drägt! torde mången invända, och fanatiskt bortkasta min lilla bok. — Jag vill endast svara: Haf tålmod min vän! Det kan bli bättre än. Gör du dig möda att genomläsa min lilla afhandling, torde blifva tydligt, att min konservatism är just det första villkoret för målets bästa vinnande, då det är nödvändigt att hvarje tidsfråga, för att kunna säkrast genomgå till önskvärdt resultat, först måste rätt och opartiskt skårskådas och tydliggöras, och dernäst hafva vunnit en adopterad inträdesbörjan hos den del af nationerna, som utgör deras styrka, den med upplys-

ning verklig förmögenhet förenande medelklassen. Rikedomen och fattigdomen stå på hvar sin sida om denna, den förre stark genom understödjande privilegier, den sednare våldsamt hotande genom sitt mångtal, men båda, såsom ytterligheter, ej egande den rätta styrkan, snarare i oupphörliga skärmytslingar försvagande hvarandra. Den med mera jemnt fördelad förmögenhet fristående delen af folken är ländernas stöd, och, innan någon verklig och varaktig förbättring i tidsomständigheterna är verkställbar eller möjlig för regeringarna att rätt genomdrifva, måste den gjort sig någorlunda hemmastadd i denna förmedlande, folkstarka, meningsstarka del af ländernas invånare.

Med dessa nödiga förord till detta lilla arbete, skrifvet under några dagar af en vecka midt i anstiden, vill jag försöka att först tydliggöra det begrepp, som frågan innebär, och sedan gifva ett förslag för dess tillämpning, det bästa möjliga och värdigaste, med afseende på varande inrättningar och ordningens helgd.

Jag egnar det åt vår tids Socialister, inom mig sjelf upplifvande minnet af hjälpsamma menniskovänner, bland dem en älskad Fader.

Författaren.

Folkförening.

Folkförening är det svenska ord, hvarmed jag tror mig bäst uttrycka innehållet af södra ländernas *Socialism* eller *Kommunism*. Dessa äro nemligen båda liktydiga begrepp, så vidt jag uppfattat dem. — Jag måste likväl härvid tillstå, att jag ännu ej haft tillfälle att genomskåda dessa mysterier, sådana de lära förevara i södra ländernas konklaver. Men jag låter mitt ringa förnuft göra slutsatser af hvad órat nästan lyssningsvis fått uppsnappa, och vill söka reda mig så godt jag förmår. — *Socialism* och *Kommunism* äro då antingen liktydiga med ordet *Föreningsanda*, eller också *graderade*, *stegrade* eller *potentierade* uttryck deraf, eller slutligen de tilltänkta resultaten, *Folkföreningar*.

I första händelsen behöfva de icke någon förklaring. — I andra händelsen äro de deremot mångtydiga, allt efter det innehåll man vill gifva dem. — Dels kan man dermed förstå *föreningsandan* med afseende på *lifstidsarbetsgemensamhet*

endast — hvars resultat är rätta slafveriet; dels med afseende på *en viss tids arbetsgemensamhet och delaktighet i inkomst* — vårt vanliga tjenareskap; dels med afseende på samma sorts *arbetsgemensamhet och gemensamhet i inkomst i lika fördelning* — en sorts egentlig förbättring eller verklig socialisk syftning; dels *arbetsgemensamhet och gemensamhet i inkomst, efter förtjenst* — en ännu bättre socialism, om den rätt tillämpas; dels en mera fritt öfverenskommen *arbetsgemensamhet och egendomsafkastningsgemensamhet i familjår syskonförening* — en värdig socialisk stiftelse, som kan verkställas i mindre kretsar; dels *egendoms- och arbetsgemensamhet såsom menskligt samarf i sambruk och inkomstfördelning, lika eller efter förtjenst* — en framtidssyn; dels mångfaldiga andra nuanteringar med mer eller mindre åsyftad minskning i móda och arbetstid, och möjlighet för jordisk trefnad och lycksalighet. — I sista händelsen betecknar socialismen eller kommunismen just dylika *Folkföreningar* i deras möjliga resultat och sannolikt verkliga förmåner, *tjenareskapets och slafveriets* afskaffande, till gemensamt broderligt ungänge, huslig sällhet, största möjliga oberoende — en åsyftad lösning af förra tiders oupplösta, undanhållna gåta.

Skulle man sedan vilja skilja mellan betydelsen af orden i och för sig, torde *Socialismen* mera innebära broderlig gemensamhet med andligt syfte till lycksalighet, då *Kommunismen* mera

ville afse sjelfva gemensamheten i arbetet och det formela.

För vidlyftigt blefve här att afhandla alla dessa punkter mera utförligt; nästan omöjligt skulle det äfven vara att göra det i sin fullständighet. Man inser redan här af ordets många betydelser, dess inneburna, möjlighet af såväl sämre som bättre. — Jag förbigår alla andra vändningar med dessa ord, omständigheter dem jag också icke fullt känner, som icke heller ännu haft några kända resultat, utan snarare, emedan de i olika afsigter vidrört dem, endast mera invecklat frågan; förbigår äfven alla de många former, hvarunder de redan, fastän under andra namn funnits, kunna tänkas och mer eller mindre verkställbart åsyftas, och vill endast, innan jag afhandlar mitt ämne, uttala en tanke, som det ej är mig möjligt att frångå, såsom betydelsefull och vigtig: hvart har Socialismen i Frankrike tagit vägen efter sista revolutionen? Den var förut dagens lösen. Så var det med första revolutionen 1783. Jacobinerna, de verkliga, frihetssinnade menniskovännerna försvunno med den, och först efter flere tiotal af år lyckades det några stora själar att verka något betydligare för folket. Så var det efter Julirevolutionen 1830. Enfantin och hans anhängare hördes ej vidare utaf. — En varning mot revolutionerna torde ej vara ur vägen.

Socialismen — för att nu komma till mitt ämne — såsom ett resultat af den väckta föreningsandan, måste först och främst afse *menschlig lycksalighet*, och dernäst *bättre gemensamhet menniskor emellan* såsom ett medel dertill; och dess uppgift är, att på bästa sätt främja detta mål, *upphäfva det köpta eller lejda tjenareshkapet*. Eljest är den förfelad; eljest är den en farlig gäst, som lika snart kan störta både värdskapet och sig sjelf, som framgå till ett bättre, lika snart införa fullkomligt slafveri, som upphäfva det öfverklagade onda.

Denna tiden utgår från den vigtiga sanningen: *Jorden är vår gemensamma egendom* och vi äro *likafödda syskon*. Ett stort fynd, om det också är nog mycket jordfast; en rättighet, som icke behöfver bevis. En gång uttalad är denna lära snart verdens, ty de första naturliga begreppen äro mensklighetens, kanske ofta den barnsligare mensklighetens, den elektriserade ålderns; men denna lära ljudar ej lika för olika öron. Den rike håpnar, sätter sig i sin divan och vill gåspa; men vågar det knappt. Den mäktige fnyser, och vet icke om han skall feja sitt svärd eller icke. Den fattige blir utom sig och frågar efter sin beskärda del och vill sätta sig i besittning deraf. Den jemndeligt förmögne lyssnar och börjar tänka.

Se der *Socialismens grundval!* der äfven dess byggnadsmaterier! — Huru uppföres nu byggnaden?

Kanske genast med svärdet? — Nej, det är

för skarpt, sönderhugger och biter dock icke. — Genom republikanska former? — Nej; de äro de lössläppta intressenas; de otyglade begärens skådeplats, och skulle i morgon störta hvad de i dag uppstaplat, under sjelfsväldets och intrigerernas segersång. — Ha! hvilken servilism! — skrattar den hånande tanklösheten. Han vill störta oss i slafveri! Det är en mensklighetens fiende! Bort med den kanaljen! — Så har mången människovån fått sluta sin bana, till belöning för de ädlaste syften och bemödanden. Må man ej här utbrista med en stor man: "Dåre, hvad gör du?" — Nej; låt oss tänka framför oss! Efteråt är det för sent. Hur går det med det hus, der en hvar vill styra, och der den ene drager hit, den andre dit? — Det är bilden af det revolterande samhället; bilden äfven af den nyväckta menskligheten.

En farlig belägenhet! Der gifvas blott tvenne vilkor: låt den vana husbonden medla och afgöra, eller, om han ej har förtroende, välj en bättre. Det blir först sedan en möjlighet att komma något längre.

Monarkien är sedan urminnes tider samhällenas palladium. "*Mångväldé icke är kraf; en styre bland människohopen!*" sade redan den frejdade Greken. — *En Gud, en Konung, ett folk, ett land och en lag!* är Svenska folkets grundthema sedan äldsta tider; och Europas öfriga nationer känna samma kraf, när de ej öfverröstas af de högljudda intressena. — Monarkien, och en kraftig

monarki ger första möjligheten för den rätta folk-röstens varseblifvande och makthafvandes förmåga att styrka och bereda den hvad den önskar. Detta är första och bästa villkoret för Socialismens framgång. Dernäst att den fått rotfäste i medelklassen, hos de upplystare, mera sansade, som äro regeringarnas stöd. — Men, icke födes barnet fullväxt. Från vaggan till mognare åldern är merändels en lång utvecklingsbana. Socialismen är ännu knappt nog stadgad, för att lemnas i gångstolen, utan fara att blifva yr och skada sig. De voro så många stöttestenarna vi varseblefvo, när vi upptäckte barnet i vaggan, Socialismen på dess grundval. Låtom oss kasta en blick på dem!

Den första var rikedom. Den är den här-daste, och farligast att stöta emot. Dess sidor äro många; men ändock kan den ej förlita sig på dem, ej tryggt ligga på någondera. Den är, såsom allt öfvermått, ej rätt stadd; den har skridit in på andras område, utan att kunna hålla sig säker hvarken på eget eller andras, och är dermed i beständig fruktan att förlora, så mycket mera, som den ej sjelf kan sköta hvad den vill ega, utan måste lita på andra, utan att rätt våga förtro sig till dem, af det skäl att den hos en hvar misstänker samma begär att förvärfva, som den sjelf hos sig känner, och att den skulle báfva för sig sjelf och finna sig olycklig, om den en gång råkade i slik belågenhet. Den har svårt

för uppoffringar, just emedan den ej känner sig säkert ega något. Den sparar på runstycket, för att ej gå miste om skillingen, och förlorar riksdalern, så mycket snarare som dess underhållande, i förtrytelsen, ej blott liknöjdt handhafva hans gods, utan till och med ej anse för orätt att han ej vinner hvad som kan vinnas, till och med i den tanka, om den ock ej alltid uttalas, när han får vidkännas en förlust: "det gjorde godt åt den snåla varelsen!"

Kan väl detta bestridas? Omöjligen! — Hvi åflas då den rike? Hvar är dess sällhet? — Gåfve han med sig, kunde han vinna mycket mera, sjelf vara mera trygg och lyckliggöra både sig och andra, delande en *vålsignelse*, som blott kan egas i gudomlig ordning, med renare samvete.

Men icke är härmed menadt, att den rike skulle lemna all sin rikedom. Nej, det vore ej önskligt. Och en större förmögenhet är nödig för alla större företag, och den förmår ensam bekosta det för menskliga kunskaper och högre upplysning och förädling erforderliga, de foster talangerna och genierna frambringa, de ådlare konstprodukterna. Den är i våra tider af vigt; men dess öfverdrift, dess obegagnade kapitaler, den egentligen öfverflödiga rikedom, bär anklagelsen inom sig sjelf, och straffar sig sjelf i sin flyende lycksalighet, sin förebråelse och grundade fruktan, då, i tidshvälfningsarna, just den alltid först sökes af den kräfvande fattigdomen,

som stundom visar sig nog kraftigt ega en fordran.

Derpå nämnde vi makten. Den har ordningens vidmakthållande sig anförtrodt, utom det, att den skall vaka för allmänt vål. Ett viktigt kall! men den öfverdrifves lätt; den lyssnar efter minsta gny, när den en gång spanat något nytt — en nyhetsångslighet, som just är ett missförstådt bruk af dess egentliga kall, just bästa sättet att motverka sig sjelf i de ställningar, der något verkligen bättre för samhället kunde göras. Den gör sig fruktad, misstrodd, hatad, löjlig, föraktad. Man ledes slutligen vid dess spionerier; och då den otåliga mängden ej efter önskan ser sig skyndsamt vinna sina afsigter, anser den ej för en samvetssak att gäcka, ja slutligen anfälla just dem, af hvilka den har sitt egentliga skydd. — Det är svårt att i dessa tider handhafva makten och hålla den i värdig aktning; svårt äfven för den hänryckte, vanligen något obetänksamme, sonen af tidsandan, att ej stöta sig mot den postering, som synes honom vara första hindret för hans planers snarast möjliga genomdrifvande. Finner han sig nu dertill observerad, misstrodd, motverkad, tillbakahållen, retas han allt mera, och behöfver då mycken själsstyrka för att ej förgå sig, isynnerhet om andra mera feghjertade så godt som drifva honom framför sig, såsom ofta sker. — En tånkvärd belägenhet! — Den fordrar öfverseende och öm behandling; ty det är vanligen det ädelt

brinnande hjertat, som längtar att handla för menskligheten, den med rättmätig förtrytelse öfver lidna oförrätter hjälpsökande, som lättast förgå sig. Bofven är merändels feg; han tiger och afvaktar lägenhet. Han smyger sig fram på rånkornas slingergångar. Han är rätta samhällsfienden. Den förre kunde blifva dess stöd. Den sednare låter lega sig till de gröfsta brott, och har rofferi uti sigte; den förre vill offra sitt lif för en rättvis sak, just hvad vi alla äro pligtiga att göra. — Se der ett minne för en värdig makt, som oftare borde erinras! der äfven en varning för den varme menniskovänner, den orättvist förfördelade, att ej i otid rusa till fara för sig och ett ådelt, värdigt syfte, ej låta reta sig af den sockersöta listen. Man måste först rätt veta hvad man sjelf vill, hvad massan af folket vill, hvad den upplystare allmänheten allmänt yrkar, och dertill afvakta hvad den mognare erfarenheten, de vise gilla. Det är målet. Den saken gör sig slutligen sjelf; och Regenten behöfver då ej göra dervid stort mera, än låta den gå eller påbjuda den såsom erkänd.

Vi komma till den fattige, och den egentligen så kallade arbetaren. — Jorden är vår; säger han. Hvar är min del, min koja m. m.? Är det min skull, att jag föddes i mindre gynnsam belågenhet? Gör ej jag lika så mycket, som mången goddagspilt, och mycket mera? Hvar är då min förtjenta lön? Är det rätt att min arbetsförtjenst slukas af andra? Jag måste komma

i besittning af mitt naturliga arf. Det är omenskligt att afspisas med en hundstyfver; ovärdigt att nöja sig med de trasor öfverflödet föraktar. Jag måste våga. Kämpar jag den sista striden, så vinner jag åtminstone befrielse från elände, hån och förföljelse; — och han är dermed färdig att taga steget till en grym hämnd, utan att så noga se till, mot hvilken han vänder sig, ty en hvar, som har mer än han, är snart hans tänkta fiende. — Han är en farlig tidens kämpe; men han vore det mindre, om han förmådde eller gäfvé sig tid att inse, huru han verkligen sig befinner, och andras ståndpunkt derjemte. Han ser sin största olycka uti att *ej ega hvad andra hafva*, men varseblifver ej många andras kanske större olycka uti att *ej ega hvad de synas hafva*, uti en beständig fruktan för förlust af allt, och derutöfver i *oförmåga att arbeta*, om nöden så fordrade, — kanske den största olyckan af alla. — Betänkte han detta, skulle han hafva tålmod, och mycket förr vinna kanske allt hvad han önskar. Att öppet uttala sin belågenhet, öppet framställa sin önskan, ett rättmätigt begär, dertill hafva vi alla rätt, och man hör omsider, om också ej rikedommen lyssnar till ett högstämdt kraf; ty rikedommen är lättskrämd, fruktar revolution, när han ser gnistan ur grannens skorsten, och nedgräfver sina kapitaler hellre, än att våga dem på företag, hvaraf just den fattige kunde vinna.

Den mera jemndeladt förmögne tager i början saken mera kallt. Han fruktar ej för oljuden,

äfven om han ser någon fara. Han är mera stark, i ett bättre medvetande. Han är merändels mindre hotad, har ej så mycket att riskera, som den rike; men hvad han besitter, eger han mera verkligt. Han har i denna belägenhet haft tid att bättre fatta sin ställning, att vara betänkt på möjliga resurser, i fall af oväntade händelser, och han ser i sin arbetsförmåga den säkraste tillflykt, om andra ej skulle vara tillgängliga eller pålitliga. Han har mera lätt att erkänna den fattiges kraf; han står honom mera nära. Det der är just icke orätt; säger han. Men jag har ej mer, än jag behöfver, tilläger han kanske efter någon stund. Han tager emellertid saken i betraktande; finner väl svårt att tänka på en inskränkning i sin varande belägenhet; men han har kanske sjelf varit uti ej mycket bättre villkor; vet olägenheterna af tjenareshkapet, och lyssnar snart ej ogerna till billigare fordringar, med öfvertygelse om villigare åtgärder, pålitligare tillhandagående af dem, som på ett mera förtroligt sätt delade hans umgänge och inkomsten af det arbete, som just de mest handlagt. — Han, den välbehållne jordegaren, den betryggade handtverkaren, blir Socialismens förste pålitlige hågnäre, näst en vis regering, som ej förbiser dess höga mening, det stora, herrliga i dess rena afsigt.

Se der en punkt att observera! En gladare utsigt! Vore jag en fridlös vandrare, skulle jag vid denna vågstolpe stanna och ropa: Gudskelof!

Här torde finnas människor i nejden! — Vore jag en släpande daglönare, skulle jag vid en dylik löftesrik blick kanske med poetisk hänryckning sjunga: "Usling! äfven dig en skatt år kvar; äfven dig ett hopp, förtryckta Neger!" — och jag skulle ej mera med ångslan och bäfvan för mōdor och lidande gå nästa dag till mōte; jag skulle med hvarje tims slag lofsjunga en kommande framtid och med all ifver söka förkorta det närvarande och tillrycka mig den skymtande, sällhetsförande gästen.

Ack, hvad detta vore för en glädje! Vid denna upptäckt lättnade månget hjertas tryckande bekymmer, ljusnade månget ansigte i menskligt renare färg, klarare anblick, friskare drag. Men, hvi dröjer han, den väntade? Ack, hvarför går han ej med fortare steg? Om han visste, huru efterlångtad han vore, skulle han ej blott gå mera skyndsamt, utan springa, ja flyga till vårt mōte.

Dock, tålmod något! Låtom oss ej göra oss för stora förhoppningar, ej så skynda till hans mōte, att vi antingen sjelfva förspringa oss, eller han drager sig åt sidan, eller hejdar sin gång, och tager en min, som skulle göra oss mindre belåtna, kanske afskräcka oss från honom, liksom han sjelf kunnat blifva något förlägen öfver vår otåligt förhastade framfart.

Hvad är det, som egentligen är fråga om? Jo, låtom oss eftertänka: Menniskan, född på jorden, vill hafva en del deraf, att begagna och med största möjliga frihet för sig och de sina ega och

besitta. — Men; — ett betänkligt *men!* De flesta denna jordens delar äro redan intagna. De innehafvas redan af menniskor, våra bröder, syskon. Skola vi bortkóra dem, och intaga deras ställe? Nej; det vore ej rätt. Vi måste ju då först kämpa på lif och död, och, om vi lyckades, ändock ej hafva hunnit längre, än att vara inkräktare i deras ställe, blodbestänkta, skuldbelastade, och i fara att kanske snart nog utträngas af andra, till vedergällning. — En kinkig omständighet, alla tidens mer och mindre betänkta svårighet!

Det var något att tänka på, torde kanske invändas af någon, som förut ej mycket tänkt. — Nej, de skola dela med sig; vi hafva lika naturlig rätt. De skola hjälpa oss att bygga våra hyddor der, hvarest deras egendomars öfverflödiga tegar börja, invänder en annan.

Ja; de borde göra det. — Men, uppoffring! Det är ett ord af betydelse. Att umbära hvad man förut njutit och trott sig rättmätigt innehafva, det är en sak bland de svåraste; och att dertill först afstå en del och sedan derpå bygga åt andra, som man anser som förfördelare, om man äfven skulle lyssna till deras anspråk — se det der, det är orimligt, såga de egande, eller de sig för rättmätige egare anseende. — Jag har årft efter mina fäder, invänder den ene, och uppdrager arfskiftet; och min tid åtgår att skóta hvad jag med rätt eger. — Jag har köpt för årligt förvärfvade medel, svarar en annan med hetta, och tager fram fastebrefvet; och jag behöfver sjelf

hjälp, för att bruka mitt gods. — Jag har arrenderat, ropar åter en annan, och visar sitt kontrakt; jag är sjelf en bland de behöfvande.

Jaså! — svarar arbetaren håftigt. Men jag har också ett arf: jag är menniska. Lås i mitt ansigte! — Rätt, mycket rätt! infaller den fattige. Och jag har här ett gods. Se, vill ni ärfva eller kôpa äfven det? och blottar sitt bröst. — Huru dagtingas i den striden?

Försonlighet, bröder! säger den betänksamme, bleke predikaren. Hvad tänken J på? Ack, olycklige! J hopen helveteseldarna öfver eder, och eder lön skall på yttersta dagen utfalla i gråt och tandagnisslan. — — Man har hört detta för ofta. Det förer ingen hjälp; icke brödbiten en gång; ingen tröst för hjertat.

En svår belågenhet! Ingen tröst, ingen hjälp! — Man är nära att skrida till det yttersta; och båda parterna, i behof af hjälp, måste slutligen samla sig till den rätte medlaren, det upplystare, mera lugnade förnuftet, de starke i menskligheten, jordens måktigaste.

Der behöfver ej ärendet anmålas. De kånna det förut. Men, de äro fredens vänner; och deras tal afskräcker ofta mer än smickrar, och utfaller ej gernä efter bådä önskan. Man ansätter dem, der de stå emellan klipporna och brännin-garna; och de blifva ofta de säkraste offren. — Ack, mensklighet! De älska dig, blott dig! — När de höja en varnande stämna, stöter du dig mot sanningen och trampar dem. När de vilja

lyfta dig till lycksaligheten, till Gud, öfverröstas de af dina rytande passioner och bortvisas till ödemarkerna. När du slutligen ej är mäktig dig sjelf, nära på förstört dig sjelf, måste du åter uppsöka dem, och erkänna ditt barnskap, just hvad de längesedan erkänt såsom sitt egna, första behof, kanske utan hopp om att vinna sin önskan.

Frågan är dermed hos de sansade, förnuftige, de visare. Jag vill då söka dem, och dristar ett förslag. Ty, inför denna krets, som jag måste högakta framför andra, höres den åtminstone. Ja vet ej någon bättre. Jag utber mig dess om-döme. — Jag vågar väl ej anse mig tillhöra den; men jag är vishetsvån, och människovån, och kan ej annat än finna ämnet af stor vikt.

Nå väl, J vördade! J sen mensklighetens bekymmer. En del kan ej räddas, utan att få behörig hjälp; en del ej rädda sig, utan att hjälpa. Hören, huru de tala och köpslå, och fällen en billig rättvisas dom!

Du skall få hjälp, — säger den der rike eller förmögne till den behöfvande, som anropat honom. Blif hos mig i dag; i morgon kan du gå till en annan efter bröd. — Så föddes tiggarslafven, vandrande utan hus och hem och annan föda, än den rikedomen ej vill hafva en gång.

Du skall få hjälp, säger en annan. Stanna hos mig och arbeta, skall jag föda dig, och kläda dig äfven; men då skall du blifva hos mig så länge du lefver. — Så föddes den egentlige slaf-

ven; och snart gick han äfven i kóp — jordens olyckligaste varelse.

Du skall få hjälp, säger åter en annan. Blif hos mig och arbeta; och jag skall gifva dig mat och kläder och skålig lön. — Så föddes egentligen så kallade tjenaren. Han har småningom fått allt bättre vilkor, och kallas fri, såsom ej bunden för lifstiden.

Det är ett steg framåt; men fördeladt i tupp-fjåt. Bunden vid arbete för året, slåpande stundom mer än två tredjedelar af dygnet, förbisedd, nästan föraktad af familjen, uttröttad i förtid, ur stånd att spara till inkóp af en torfva, ett hemvist, har han oftast dukat under antingen för en till tröst tagen njutning, eller för en kvinnas list, sedan han blifvit så försvagad, att han ej mera kunnat vara man, ännu likasom dömd till lidande och bekymmer. — Han klagar; vet sig hafva förtjent bättre, och lyssnar till dagens lösen, färdig till kampen.

Du skall få hjälp, säger husbonden, hans herre. Men, jag är sjelf på obestånd, åtminstone ej i full betryggad besittning; och gårdens afkastning förslår stundom icke till din och andra tjenares lön. Gå, välj dig en flicka, som har torfva; — och dervid skymtar en flicka hastigt förbi, någon gång kanske till och med hushondens egen dotter. — Hvad skall tjenaren göra? Huru blir han till sinnes? Hvad tänker han? — Jag vet det icke alltid. Men ett vet jag: det händer att han lemnar och sedan har svårt att få tjenst till och

med. — — Är detta hjälpen? tör han inför sig sjelf åtminstone fråga. — Det är kanske *socialisk* kärlek? — Ty nu har man fått fatt uti ett *nytt ord*, men syftet är mångtydigt. — Aha! — fortfor han. Jag förstår! — Till korset, till korset! — Han funderar en stund. — Nej; — fortfar han. Icke med tvång! — Res det på andra sidan min graf! — Den socialismen är således uppenbart förfelad. Ännu mindre duger att vilja återföra dess innehåll till längre tider tillbaka, under sken af ett framgående, ett "broderskap" till blotta namnet. Tiden vill mera än namn; den yrkar verklighet. Den kan endast afspisas med rena rätter.

— Du skall få hjälp, — säger en annan, kanske ofta ombedd egare. Jag har besinnat mig. Jag undrar ej på, att du vill hafva egen stuga. Jag skall hjälpa dig att bygga en. — Så föddes den egentlige daglönaren. Han fick tak öfver hufvud; men stugan var ännu icke hans; och ena vilkoret var oftast förening med en flicka, som kastade sin oskuld i hans sköte, det andra arbete åt egaren, när han det ville. — Han blef sedan slöjdare; fick någon gång en teg till eller omkring stugan, och utbildade sig småningom till hvad vi kalla torpare eller dagsverkare. I och omkring städerna och nog mångenstädes på landet är han ännu i sitt första skick. Finnes nu för tiden någon gång hafva arbetat sig till så mycket, att han köpt sin lilla fristad, ehuru den ännu oftast är otillräcklig, och just derföre nog ofta gör honom klagande öfver nödig utkomst. — Det vore ett

steg framåt, om förtjenst vore att finna, säker möjlighet för utkomst, om, der han ännu är blott innehafvare, eller ej brukar så mycken jord, att han kan lefva deraf, egaren eller borgaren tillika sade; Du skall alltid få arbete hos mig, när det felas dig, och jag skall för hvarje dag betala dig hvad i orten är öfligt. — Det vore en sorts socialisk frigörelse, i bättre mening, ju mera vilkoren förbättrades, utan åktenskapligt tvång. Eller, hvarför må ej mannen hafva sin stuga, sina kreatur, sina tegar för sig, om han det vill? Hvarför icke äfven qvinnan för sig, om hon känner sig lyckligast dermed? Hon behöfver äfven oftast mindre, och har lättare att med sina händer hemma förtjena. Må de sedan förena sig, om de vilja. — Det vore bättre socialisk frihet på den ståndpunkten, utan att revolutionera samhällets befintliga ordningsinstitutioner. Den, som kommit så långt, är också oftast mera belåten, åtminstone stormar han icke fram vid första il, som sätter behöfvets barn i rörelse.

Der uppehåller jag mig en stund. De vise tyckas höra mig med gillande uppmärksamhet. Men manande röster höras snart. — Ditåt! ropar lifstidsslafven. Frihet att arbeta hos den jag vill för kortare tider! — Frihet! ropar tjenaren. Frihet från ett slåpande lif, för andras största, möjliga inkomst, och en egen ringa styfver, som så föga är öfrig vid årets slut. — Frihet! ropar den hemmavarande sonen. Frihet från ett arbete, som knappt ger mig kläderna och maten,

hvarunder jag förstör mina bästa krafter, *utan att en gång ega tjenarens lön!* — Frihet! ropa slutligen alla. Egen hydda, egna tegar, egna kreatur att bruka dem med!

Jag frågar de vise: huru reda sig här?

För att gå radikalt till våga, — svarar en bland dem — borde visserligen jorden lika delas, med allt det gods, som den bär. Men, å ena sidan skulle detta omöjligen kunna verkställas, å andra sidan ej vara längre än en generation, om det också kunde tråda i verket.

Fullkomligt rätt! — infaller en annan. Jorden kan icke lika delas; men dess afkastning skulle möjligtvis i en framtid kunna fördelas efter förtjenst, åtminstone den inom något mindre samhälle inhågnade delen af jorden.

Jag är af den tanka, — yttrar en annan — att ingen annan hastig delning är att önska, än den, som sker vid arfvingars tillträde och skifte af egendom, och sådan annan fördelning, som under fredliga förhållanden, genom loflig förvärfning samt mer och mindre sparsamhet och flit gör sig sjelf, då den late och lättsinnige slösarens tegar blifva för skuldsättning till en del eller helt och hållet försålda åt de sparsamma och flitiga, som vunnit nödigt kapital, eller då samhällens ännu gemensamma jord fördelas mellan behöfvande nybyggare, som tillbörligt är.

Bästa sätt att här hjälpa sig — invänder åter en annan — vore sannolikast att bereda arbetstillfälle, med värdig lön efter förtjenst, och att

först och främst hjälpa ungdomen, som förnäm-
ligast, såsom upplefvande för tiden, behöfver för-
värfva, derigenom att man lärer honom skicklig-
heter, kunskaper, sparsamhet, flit och de dygder,
som bäst bibehålla honom vid helsa, kroppskräf-
ter, sinnesstyrka och besinning, att man sätter
honom i tillfälle att rikta sin erfarenhet för utöf-
ning af arbets-, själs- och i allmänhet samhälls-
bestyren.

Mycket riktigt; — säger en annan. Broder-
lighet i umgänget och husliga sammanlefnaden,
samt alla privilegiers och onaturliga företrädens
försvinnande torde också sedan vara af vigt, för
bättre moralisk utveckling, äfvensom att man ej
blott får arbete och arbetstid, utan äfven arbets-
frihetstid, att använda efter eget godtfinnande;
dertill ock, att allt arbete, så vidt sig göra låter,
ställes på beting.

Visserligen! — höres en annan med eftertänka
såga. Vid handtverkerier och stadens näringar
är detta sistnämnda också lättast verkställbart.
Men, ett är att märka: alla arbetare få närings-
medlen från landet. Landets näringar: jordbru-
ket, kreatursafveln, bergsskötseln, fiskerierna m.
m. måste derföre först och främst på allt möjligt
sätt skyddas och befrämjas, om från grunden
skall kunna föras någon betydligare byggnad.
Hvarje korn, som förloras, är en förlust för
oss alla.

Det var en grundlig mening; — instämma alla.
Befrämjande af allmän förmögenhet ligger enskild

förmögenhet; och använd arbetsförmåga och uppmuntran till arbetsflit gifva omsider den förmedlande styrkan.

Viktiga sanningar! måste jag tillstå. — Men, ännu icke något förslag, för bästa socialiska förfarandet, på grund af detta allt! — Huru ingås nu folkföreningar, så att de på nöjaktigt sätt fylla önskningarna, utan att för mycket stöta och alarmera?

De vise äro förmodligen betänkta på den fullständigaste bearbetning af såväl grudämnena som byggnaden i dess helhet; men allmänheten är otålig. Jag har en gång förut framträdt mera offentligen; samvetet ålägger mig tala. Visste jag, att jag gjorde illa, skulle jag tåga; men jag eger en bättre öfvertygelse. Att söka reda en fråga, som andra kanske mest insnärja, är åtminstone välvilligt, rätt och lofligt.

Mitt sätt att se frågan ger i korthet följande:

Förslag.

Egaren uppskattar hela inkomsten af sin egendom under medelmåttiga år. Den, som vill vara mera noggrann och viss, tager medelafkastningen under fem år, eller ännu bättre tio år. Merändels bör hälften af denna summa mer än förslå i och för egendomens skötsel och onera, om gården brukas rätt. Den öfriga hälften, eller, för säkerhetens skull, något derunder anses för den summa gården borde gifva såsom arendesumma. — Egaren upplåter nu åt sin arbetsvana

familj och tjenare gården på arrende; och alla, äfven han sjelf, betala lika, eller debiteras lika. Behållningen vid årets slut, sedan alla fått lika klädes- och annan hemma åstadkommen behöflig persedelutdelning, och alla onera erlagts, blir gemensam delningssumma, deri alla lika deltaga. — Egaren och hustru erlægga naturligtvis ej arrende till sig sjelfva. De behålla hela sin andel såsom säker inkomst. — Ófriga participienterna betala af behållningen sin part i arrendesumman; det ófriga i hvars och ens andel blir hans inkomst för året. Mången far torde äfven finna billigt, att ej hans barn betala honom sin andel i arrendesumman. De just, som hóra till det uppvaxande slágtet, och en gång vilja blifva sina egna, áro i behof af all hjelp. Föráldrarne, som ej mera kánna dylikt behof, befria sig, genom uppfyllandet af denna pligt mot barnen, från flere utgifter, som eljest skulle mera behöfligt påkallas. — De skapa hárigenom af både barn och arbetare villiga deltagare, hvilkas gemensamma förmán ár egendomens bästa möjliga skótsel, och uppdrifvandet till hógsta produktion. — En *Folkförening*, verkstállbar hvar som helst, af oberákneliga förmáner och dertill den största vinst för menskligheten: *intet tjenareskap mera; intet slafveri.*

En stor sak! En vigtig förening! Den för samhálle och mensklighet mest inflytelsrika!

Skulle jag eljest nämna några flere genast i ógonen fallande säkra fördelar för den enskil-

de af dylika *arrenderingsföreningar*, vore de ungefär dessa:

Egaren, som alltid bibehålles vid egendom och kreatur med öfriga inventarier, behöfver ej mera frukta, att genom tjenares liknöjdhet gå miste om kanske större delen af hvad gården kunde gifva, och befarar aldrig att blifva ruinerad genom erlagda utskylder och löner, en olägenhet, som nog ofta öfverklagas af med tjenstfolk försedda jordegare och brukare. Han är viss om behållning, och, i fall missväxt skulle inträffa, viss om att ej behöfva skuldsätta sig för att betala sitt folk, som nu delar hans öde. Allt sköttes med bättre vård. Kreaturen ansas på bästa sätt, för att gifva bästa inkomst. Fodret sparas, för att bespara samtliga en gemensam utgift. Redskap och husgeråd aktas. Försnillningar kunna ej gerna komma i fråga, då alla äro uppmärksamma på allt. Han har den största möjliga garanti. — Hans barn blifva från arbetsföra åren vana vid omtanka och ett sorts eget sjelfbestånd, och att ifra för eget och allmänt bästa; de komma i tillfälle att förr och bättre inse samhålls- och sammanlefnadsomständigheterna; de deltaga i dem med ett för dem viktigt öberoende, och deras både fysiska och psychiska eller kropps- och själsbildning vinner, hvad den eljest kanske aldrig en gång skulle kunna förvärfva. Öfriga participanterna äro icke mera en fränskild hop, icke mera tröga, vårdslösa, liknöjda, försumliga, kanske otrogna dagförnötare; de äro

arrendatorer, såsom de andra medlemmar i familjen, deltagare i allt, som rörer gemensamt bästa, och känna sig uppmanade att använda all möjlig flit, för att vinna bästa inkomst, att upp-tänka, i samråd med den alltid afgörande husbonden och hans barn, nu deras förtrogna, alla de förbättringar, som möjligen kunna bäst främja deras gemensamma mål, hvilka de eljest, som hittills ofta varit händelsen, med svårighet och kanske omöjligen kunnat gå in på, deras morali-ska värde kommer i täflan med barnens, till ge-mensam fromma; och dryckenskap, fattigdom med mycket ondt försvinner allt mera, och i stället inträder måttlighet, sparsamhet och lefnadsglädje.

Jag kan icke behöfva nämna mera; icke heller behöfva förespegla samhället de, utom betydlig egendomsförbättring, gifna fördelarna. De äro för mycket påtagliga, för att ej inses och gillas af det redan nämnda. Men i perspektiven blifva de allt flere; och jag vill icke splittra hvad som här är en rund summa: en förbättrad mensklighet, mera *redlig*, mera *duglig*, mera *försonlig*, mera *dygdig*, mera *lyftad ur gruset* — i sinom tid en säker följd. Hvem skulle då ej vilja gå en sådan lycklig tid till möte? hvem ej vara den förste att befrämja dess uppkomst och framskri-dande, denna egna och samhällets vinst? Egde jag en gård, som behöfde skötas med flere, jag skulle, vid Gud, vara den förste att införa mitt förslag.

Mera välsinnade föräldrar kunde taga ett i af-

seende på barnen ännu värdigare steg, och tilldela dem egendom medan de sjelfva lefde, i de år, då barnen mest äro sinnade för verksamhet, och just behöfva att blifva satta i slika villkor.

Mycket skulle här vara att föreslå och vinna. Arbetet ginge nu med mera håg och skyndsamhet. Man kunde inskränka arbetstiden till vissa timmar, och bespara sig mycken *arbetsfrihetstid*, till hvila, njutning och enskild vinst m. m. Man kunde skaffa sig *lektyr*, lära sig *kunskaper*, öfva sig i *musik* m. m.; man kunde upphitta belöningar och uppmuntringar för utmärktare skickligheter och anlag, och införa täflingsspel, för både industriell och annan öfning, vare sig *kunskaper*nas, *talangernas*, *kroppss-* eller *själskrafternas*. — Ja, hvad vore icke här allt att göra!

Den rike är visst alltid skyldig att dela med sig af sin rikedom, sin öfverflödiga egendom, men kan han icke förmås dertill, skulle han, utan förlust för egen del, kunna åt mindre bemedlade, mot billigt arrende, på detta sätt upplåta både egendom och inventarier, och dermed hjälpa många, utan egentlig uppoffring.

Den allra fattigaste kunde då komma i åtnjutande af de bästa förmåner, och vinna ett betydligt oberoende, och detta till och med till vinst för rike och egendomsegare; ty det är mycket säkert, att på detta sätt *afkastning af gårdsbruk skulle kanske flerfaldigt förökas*.

Naturligtvis borde det alltid bero af egaren, om han längre än för året ville med någon öf-

verenskomma; likasom det berodde på participi-
enten att ingå derpå eller alltid vara ledig vid
årets slut.

All inkomst och utgift skulle bokföras af ega-
ren, eller den han dertill utser. Sjelf har han
nycklarna till bod, källare och visthus, om han
det vill, och ser det af nöden.

Öfriga omständigheter kunna naturligtvis bero
af öfverenskommelse och förhållanden, som på
olika orter kunna vara olika.

Arrendatorer, i den bemärkelse de allmännast
hittills förekomma, d. v. s. innehafvare af egendom,
mot erläggande af en viss arrendesumma, kunna
allrabäst gå in härpå, med full visshet om att icke
någonsin förlora. Arrendator bibehålles då alltid
under öfverenskomna åren vid kreatur och in-
ventarier.

Handtverkerier i städerna, der endast arrende-
summa eller hyra för tomt, och kanske verkstads-
effekter, der dessa åro betydliga, kan komma i
fråga, låmpa sig ännu lättare till detta förslag.
— Der har eljest den enskilde handverkaren lätt-
tare att arbeta för sig sjelf, om han det vill.

Förslaget är med ett ord praktikabelt öfver allt
vid all rörelse, der ständig hjälp behöfves.

För löneinnehafvare, utan indelning, hvilka
mest lefva som hyresgäster eller tomtigare i stä-
derna, och således ej behöfver mycket tjenare-
skap, är det af mindre inflytelse.

På detta sätt, för att vidare utveckla förslaget,
kunna flere förena sig att arrendera en egendom,

och med sig åter förena andra. En kan ega ett kapital; men det förslår ej till alla behof i och för en gårds brukning. Han förenar sig med en annan, som har kreatur. Med den förenar sig en tredje, som har husgerådseffekter m. m. De bibehållas hvar vid sitt till arrendeårens slut, eller tilldess någonderå frånträder, då han tager med sig hvad han tillfört, eller låter det innestå mot ersättning. Allt efter öfverenskommelse.

En egare kan vara i behof af ett kapital. En yngling, som förtjenat sig eller ärft en nöjaktig summa, ingår med egaren i arrenderingsförening; egaren debiterar sig enskildt kapitalet och årliga rântan, så länge det innestår. Lånas det för egendomens förbättring, ej för betalning af redan gjord skuldsättning, debiteras participienterna alla för rântan. — Egaren blir på detta sätt i förmåga att vidtaga nödiga förbättringar; ynglingen har säkerhet för sitt kapital, som förókas, njuter sjelf inkomst af dess användande, utófver rântan, genom sitt intressentskap i bruket, och kan med tiden kópa sig en egendomsdel, hvarmed han vore mera hulpen.

För den fattige har det, utom redan nämnda förmåner, áfven den oberáknelige, att han blir verklig delegare i egendomsbruk, får begagna der befintliga kreatur, som han eljest kanske svárligen skulle vid en liten torfva kunna förskaffa och underhålla, och har ett hem, så länge han vill njuta af dess gemensamma huslighet, eller gör sig várdig deraf inför egaren, som all-

tid har possessions- och dispositionsrätten i allt hvad rörer hans egendom och kreatur, och afgörande ordet i alla frågor, derest nemligen han ej upplåter sin rätt åt sonen eller någon annan.

Detta är den väntade gästen sådan han förekommit mig, detta i korthet mitt förslag. Erfarenheten kan bättre utveckla det. Jag hinner ej mera denna gång. Jag anmäler det, i den egenkap det befinnes hos de visa, åt deras hulda omtanka. De tyckas mig också ej obenägna; och jag tycker mig förstå deras mening; och, då jag ej kan uppfatta deras ord, läser jag på deras höga anleten, och anför så godt jag förmår.

Jag har hört ditt förslag; — säger en bland dem. Jag vill gifva det mitt vitsord, om det gäller något inför menskligheten.

Jag, der jag sitter och afhör, blir nästan brydd öfver detta tillnickade bifall, med sådan anspråkslöshet uttaladt.

Det tillhör en framtid att bättre bedömma det; — infaller en annan, medan min penna ännu darrar i förlågenheten. — Jag tror likväl, att det skall medföra mycket godt, som skall tillväxa med växande generationer.

Dess mest märkbara värde — afbryter en annan med värma — synes mig ligga deruti, att det angifver arbetarens innehafna egendom såsom lika väsendtlig med jordegarens, sätter allmän och enskild *arbetsförmåga* i jembredd med allmän och enskild *egendom* såsom *reela värden*,

nyttjanderätt i jembredd med eganderätt, och på ett för närvarande mest lämpligt sätt söker afhjelpa bådas behof, med häntydning på ömsesidig pligt.

Det löser tidens ekonomiskt svåra problem på ett icke ovärdigt sätt; — säger en annan. Jag har länge, ja i årslånga tider tänkt derpå, men icke kunnat lösa det som jag velat, kanske af skäl, att jag sett det med en önskan, att hafva menskligheten ännu ett steg längre framåt, och dervid ej nog ihågkommit, hvarest vi befinna oss, och de oöfvervinneliga svårigheterna. Jag har tänkt på egendoms- och afkastningsgemensamhet och lika fördelning, väl icke öfver hela jorden, — ty den skulle aldrig en gång med generationer kunna verkställas, och dertill genast, vid ökad befolkning, behöfva göras om, — men inom ett mindre samhälle; och jag har dock ej från våra samhällsordningars ståndpunkt förmått genomtränga till de institutioner, som då skulle gifva nog uppmuntrande garanti för arbetsvilja och friborehet, samt *emot* kunskapernas, talanternas och dygdernas aftynande. Det är en framtidssyn, som i dess framskymtande låter ana något ännu bättre och större, omöjligt likväl för oss att till och med spekulativt anslå för publikens ögon såsom möjligt att införa: en Guds frid på jorden.

Jag är mer än glad öfver dessa omdömen. Jag skulle snart nog vara obetänksam ända till

den grad, att vilja räkna mig åtminstone i den mån befryndad med det höga sällskapet, att jag finge blifva dess sekreterare, när jag finner mig dervid; och för att visa min tacksamt glada sinnesstämning, vid de vördades omdömen, dristar jag anmäla, att förslaget, enligt våra varande författningar, har en enda svårighet för tillämpning, som jag förhoppningsfullt emotser blifva ynnestfullt betänkt. Det består, åtminstone i vårt kära fädernesland, uti en olämplig tjenstflyttningstid. Förändrades denna till den 14 Mars, den allmänna flyttningstiden, vore dervid vunnet, att tjena- ren, enligt detta förslag participanten, finge deltaga i alla göromålen i och för årets förnämsta skörd, dess såning, skötsel, bergning, tröskning, rengörelse, vård, användande m. m., och sjelf kontrollera alla öfriga resultat, som vid nästa flyttningstid behöfde och på detta sätt kunde vara kända.

Ett lagrum, hvars vidhållande ej är af större vigt, än det kan ändras; — tycker jag mig höra en bland de vise svara. Äfven utom detta förslag, vore detta af vigt, såväl af nämnde skäl, som också derföre, att löner vid denna föreslagna tid vore lättare att betala. Men jag biträder förslaget, och anser samhällets och mensklighetens väl fordra, att dess fria tillämpning vinner vederbörandes skyddande uppmuntran. För dess bättre åskådlighet, skulle jag, till gagn för den mindre vid förslagers snara uppfattande vana allmänheten, önska, att dess upfinnare visade ett siffre-

radt exempel, som äfven angåfve bästa sättet att föra dervid nödiga räkenskaper.

Jag biträder denna mening; — säger en annan: — och skulle, med afseende på vårt fädernesland, till ofvanstående äfven vilja gifva ett förslag, för att skaffa rörelsekapital åt våra näringar. Vi hafva *större delen af vårt land ouppodlad*, och det oaktadt rum nog, der sāmja år med. Vi skulle icke blott kunna lemna nybyggen åt egna invånare; vi skulle kunna, mot klingande effekter i *guld, silfver eller koppar*, åt främmande hjälpsökande, som anropade oss, upplåta kolonisationslägenheter, med vilkor af *svensk medborgerlighet, inflyttande i landet, och afkastningens stannande derinom, eller utbyte mot reda förnödenheter eller klingande mynt*, som vi väl svårigen kunna helt och hållet undvara, kanske först i den mest aflågsna framtid.

Jag anför denna förstådda framställning, såsom äfven ett värdigt och menskligt sätt att hjälpa olyckliga och nödlidande på samma gång som bereda ett fattigt land tillgångar och subsidier för spekulationer, af hvilka arbetsförtjenst för fattiga blir en följd. — Hvad särskilt penningen angår, huru skulle utan den participienten kunna evaluera och realisera sin årsbehållning, och samla sig ett kapital? Han kunde snart blifva sänkt i ett ännu farligare beroende.

En omständighet vid detta förslag faller mig i hågen; — hör jag någon af mängden invända. — Skall qvinnan dela lika inkomst med mannen?

En vis svarar: Ja, der hon betalar lika arrende och kan göra lika gagn. I husliga lefnaden kan också hennes större färdighet vid vissa bestyr gifva en inkomst något när motsvarig resultatén af mannens större styrka. — I fråga om fast egendom, der *mannens större själsförmågheter, och karakters- och besinningsförmåga* äro, utom behof att hafva *betryggad grundval för gehör och värdigt representerad manlighet*, att anse som siffror af potencierad art, hade denna fråga en annan ton, om qvinnan sjelf skulle disponera större fast egendom. Detta sednare skulle snart medföra egendomens försämring, lyx, galanter, som slutligen förvandlades i lazaroner, och med tiden ådraga samhällena de största faror. — Ett och annat undantag ändrar icke regeln.

Sedan jag anført detta, för att lugna en viss öfverboren manlighetsaffektation, finner jag mig uppmanad att i nedanstående exempel bättre åskådliggöra mitt förslag.

En egare är betänkt att ingå derpå. Han genomser sina årsböcker, upptecknar sin egendoms afkastning under nästförflutna 5 år, och observerar resultatér så här:

År 1843 gaf *Jordbruket i Såd*

30 tunnor Hveté à 12 Rdr bko pr tunna	360.
45 tunnor Råg à 10 Rdr	450.
90 tunnor Hafre à 3 Rdr 16 sk.	300.
<i>Jordfrukter</i> : 112 tunnor Potater	224.
<i>Lin</i> 20 Lispund à 3 Rdr	60.
	Transport: 1,394.

<i>Ladugården:</i>	Transport:	1,394.
afsalu af tvenne kreatur	bko Rdr	110.
smör, ost och mjölk, kalvvar, grisar etc.		50.
<i>Fisket:</i> 13 Lispund à 1 Rdr		13.
	S:ma Bko Rdr	1,567.
År 1844 genomgås på samma sätt, och summan var	bko Rdr	1,439.
1845	„	1,617.
1846	„	1,354.
1847	„	1,528.
	S:m S:rum för 5 år Bko Rdr	7,505.

Denna summa, fördelad på 5 år lika, gör 1,501 Rdr, som är medeltalet af gårdens afkastning. Hälften af denna summa eller något derunder anses för arrendesumma, t. ex. 650 Rdr bko.

I denna gemensamma arrendesumma, jemte t. ex. ränta å ett under året taget odlingslån, deltagar nu egaren sjelf med hustru, tvenne söner, en dotter, en karl och tvenne qvinspersoner, och uppgör, sedan han under året bokfört sådestrafvarnas antal, logafmätning hvarje gång, samt nu afven allt, som både ingår i boden, utgår till lifsmedel och afsalu, vid årets slut, den 14 Mars, hufvudräkningen; deri jag afven här, för att visa fördelen af mitt förslag, låter egaren debitera sig hela afkastningen, sedan han tagit medelpris af den under olika årstider för olika priser försålda delen deraf, och derefter värderat allt. Man kan eljest efter noggrannare specifikationer ur de öfriga räkenskaperna upptaga allt, som blifvit försåldt, till saluprisen, om man vill vara mycket

noggrann; hvilket också stundom torde vara bäst. Den egäre, som är så mycket hederlig, att han ej ser på runstycket, grymmer sig ej för att kanske göra sitt debet något drygare, än det bort vara. Han förlorar ej derpå ett annat år.

Hufvudräkning för år 18..

Debet.

Behållningsinventarium från förra året, 9 tunnor Hvete, 16 tunnor Råg, 47 tunnor Hafre, 55 tunnor Potater, ef- ter dåvarande värde Bko Rdr	519. —
<i>Årsafkastningen.</i>	
Hvete 31 tunnor, 24 kap. à 12: 12 per tunna	379: 36.
Råg 46 tunnor à 9: 32 per tunna . . .	444: 38.
Hafre 97 tunnor à 3: 12 per tunna . . .	315: 12.
Potater 124 tunnor à 2 Rdr per tunna	248. —
Lin 27 lispund à 3: 16 per lisp. . . .	90: —
Sålt Smór, Ost och Mjólk för	63: 36.
Dito Fisk för	14: 24.
Váf under året tillverkad, 427 alnar, à 8 sk. per aln	71: 8.
Ull 2 lisp. à 32 sk. per skålp. gör . .	26: 32.
Ófriga inkomsten ur ladugården, så- som flåsk, kótt, ágg, láder och fárskt, utom nódig mjólk etc., hafva átgátt till fóda och nódiga gemensamma behofver.	
S:ma Bko Rdr	2,172: 36.

Credit.

Gemensam arrendesumma Bko Rdr	650: —
Ránta å odlingslånet, 500 Rdr å 5 proc.	25. —
Gårdens onera betalda med	79: 16.
Kópt 1 tunna Sill, 1 dito Salt	18. —
Reparation å åkerbruksredskapen . . .	9: 24.
20 alnar váf på hvarje person efter 8 sk. per aln, 160 alnar	26: 32.
30 alnar åtgångna till lakan och hand- dukar	5. —
Till vadmal åt karlarna åtgångna 16 skålp. ull å 32 sk. per skålp.	10: 32.
Beredning å 47 alnar å 16 sk. per aln	15: 32.
Till strumpor 8 skålp. ull	5: 16.
Till kládningar 7 skålp.	4: 32.
Lin till åtskilligt sommartyg 8 skålp. tågor å 16 sk. per skålp.	2: 32.
7 skålp. ull till dito	4: 32.
Fårger och sybehör	1: 24.
Lin uppspunnet 8 lisp. å 3: 16	26: 32.
Till föda under året åtgångna 3 tun- nor Hvete, 10 tunnor Råg, 26 tun- nor Potater, 24 tunnor Hafre	263: 20.
Behållningsinventarium, lika tunnor som förra året, nu i värde af	524. —
Saldo delningssumma	500. —

S:ma Bko Rdr 2,172: 36.

För den mindre vid räkenskaper vane behöf-
va icke här anföras speciella räkenskaperna öfver
bod, källare och, i öfrigt, inkomster och utgifter.
Mindre kunniga få här begrepp om debet och

credit, hvad egaren förer sig till skuld, och hvad som afgår; och inse resultatet af förslaget. Den, som eljest närmare betraktar förestående hufvudräkning, inser lätt, att andra räkenskaperna förts någorlunda noggrannt, samt att egaren icke bryr sig om åtskilligt, som kunnat afgå i credit, såsom handverkslöner, lega för spånad etc. — Förändringar i afkastningen synas icke just så betydliga, emedan företagna förbättringarna börjats med året, och ännu icke hunnit gifva mycket af sig. Behållningen är ändock en summa, värd att observera. Men egaren själf finner förändringarna mot sin väntan anmärkningsvärda. — För några år sedan gaf gården, enligt hans årsböcker öfver afkastningen, ungefär samma som nu; likväl, när året var slut, hade han stundom knappt några riksdaler öfver, stundom fick han till och med skuldsätta sig. Huru förklara då detta?

Det låter sig lätt göra. Han arbetade sällan själf. Barnen, lika arbetsföra då som nu, svin-kade gerna undan, om de kunde. Hustrun puss-lade vål med ett och annat, men en eller två af pigorna skulle hon nästan beständigt hafva hos sig, utan att ändock betydligt uträttades. Gårdsbru-cket måste derföre skötas med tvenne drångar. en brännmästare och trenne pigor, och ändock en eller två legodagsverkaré i anstiden. I hus-hållet åtgick nästan dubbelt. Håstarna skulle hafva en half tunna såd i veckan, och tunnan åtgick till ladugårds- och svinkreaturen, utom all

drank, som rann i strömmar, och inkomsten från ladugården var ändock icke betydlig, men väl försåmrades afveln. Hvad som icke på detta sätt förstördes af såd och potater, brändes. Följden blef den: vid årets slut hade ej afyttrats mer än 17 à 20 tunnor Hvete, några lispund Lin och 3 à 400 kannor Brånvin; den sednare varan för en ringa summa. Hela behållna inkomsten af jordbruket och tillverkningar hade flere gånger stigit till endast 350 à 360 Rdr bko. — Dermed skulle bestridas ungefär följande utgifter:

Löner till tjenstfolket:

En drång fick i kontant lön bko Rdr	29: 32.
i klådespersedlar	13: 16.
En dito i ett för allt	39. —
Brännmästaren likaledes ett för allt	28. —
Trenné pigor, hvardera 6: 32 i lön	20. —
i klådespersedlar etc. 16 Rdr	48. —
Gårdens onera, omkring	79. —
Kópt klåde åt sig och sönerna, emedan vadmalet för året ej räckt till	30. —
Dito sittser till tvenne klådningar åt hvardera, hustru och dotter	13: 16.
Dito shawlar, klåden, förklåden etc.	16. —
Ett skålp. kaffe och ett d:o socker åtgick vanligen i veckan, som för året gör	47. —
Ändock steg bodråkningen för sill, salt, läder, kryddor, och stundom punsch och viner ända till	45. —

S:ma Bko Rdr 408: 16.

Hvart ville det taga vägen? — Följden blef skuldsättning och missbelåtenhet. Gården försåmrades; allt gick vind för våg. — Ett fel, och kanske det värsta var det: Egaren förde icke någon räkning öfver hvad som fördes ur sådesboden den tiden, blygdes nästan för att hålla räkenskaper öfver andra utgifter, och eftersåg sällan huru det gick till i bryggghus, ladugård och stall. — Han undrade väl på de beständiga qvarnresorna; men bröd var nödvändigt, och gick snart åt, huru mycket som än bakades. Han grämde sig väl åt göromålens tröghet, men det hjälpte föga; och när hustru och barn ej rättade sig efter hans befallningar, tog han sig en tröstare och lade sig. Och året gick sin vanliga gång; och dervid förblef.

Hvilken stor förändring finner han icke nu? Hans gård är väl skött; hans kreatur likaledes, men mindre dyrt, ty alla vilja spara. Sjelf har han icke blott en behållen arrendesumma, 650 Rdr bko, utan deltagar i gemensamma delningssumman derjemte, och betalar obetydligt i ränta för odlingslånet. Han blir i tillfälle att allt mera påkosta förbättringar, och låta flere deltaga i bruket, allt mera förvissad om att *arbetsvilja och arbetsförmåga äro kapital, förutan hvilka egenomsvärde ej mycket gäller.*

Beträffande de öfriga deltagarna, är förändringen ej mycket mindre. De göra sjelfva sin lön, utan afsaknad för husbonden. Hans hustru be-

hófver nu ej undansmyga något för sina kända behofver. Hon har sjelf åtminstone sin andel i delningssumman. Barnen, som förut knappt fingo någon riksdaler, hafva nu under egen förvaltning för året icke obetydligt kapital, 62 Rdr hvardera, och kanske äfven delen i arrendesumman, om husbonden, fadren är dem rätt huld, och de glädja sig och gå med förnöjdt sinne hvarje dag till möte. — De öfriga participienterna hafva likaledes ej blott fått kläder, som de andra, utan hvardera sina 62 Rdr bko, en vida betydligare lön. Vid årets slut hade de förut kanske knappt halfva årslönen qvar, utan att åndock hafva bestått sig behöfliga kläder.

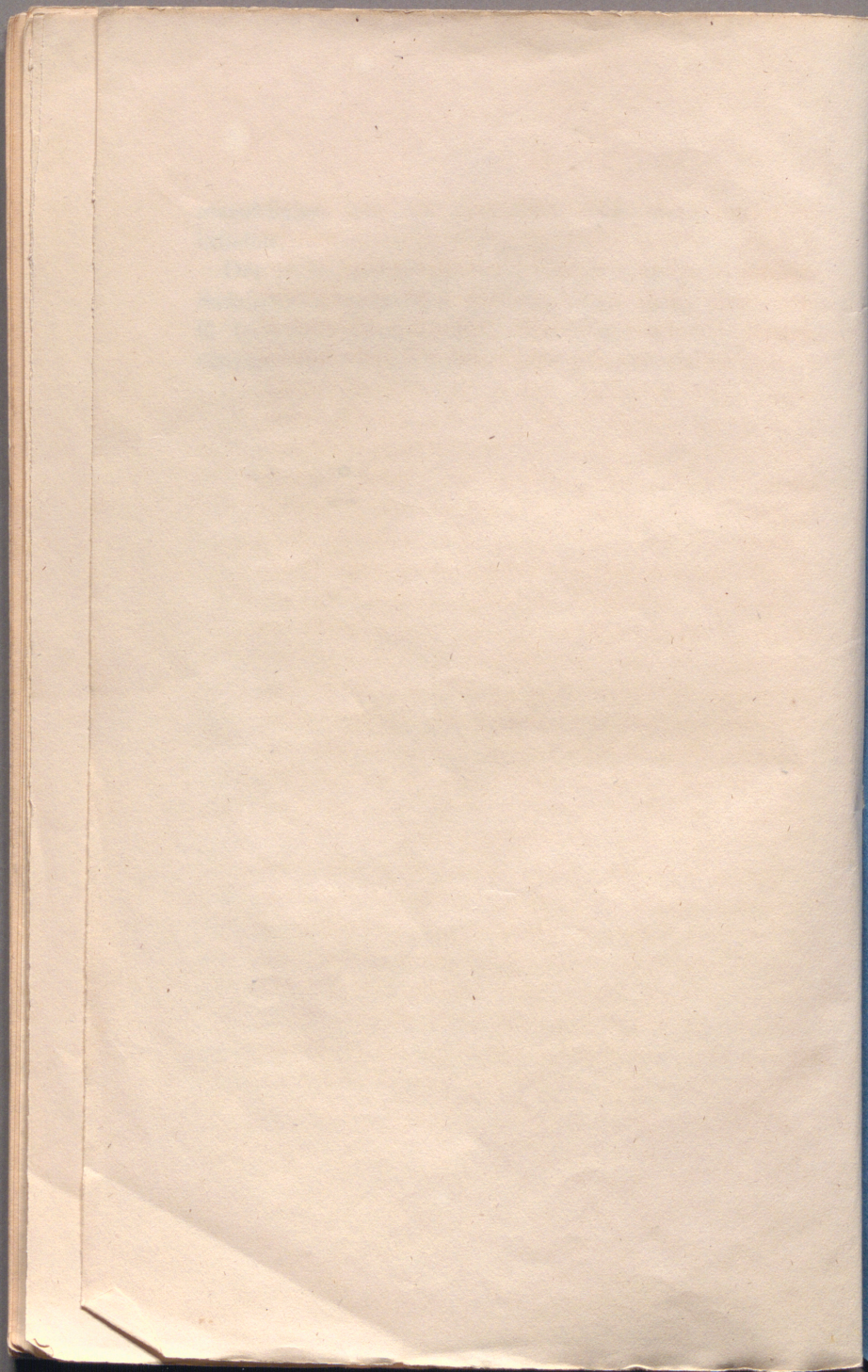
Hvad sågs om detta? Är det icke värdt att besinna?

Se der följderna af en använd och lönad arbetsförmåga! — Det vore ej ovärdigt att erkänna arbetarens fordran! Det lönade att låta honom få rum *för* och ingå i delning *med* sitt kapital!

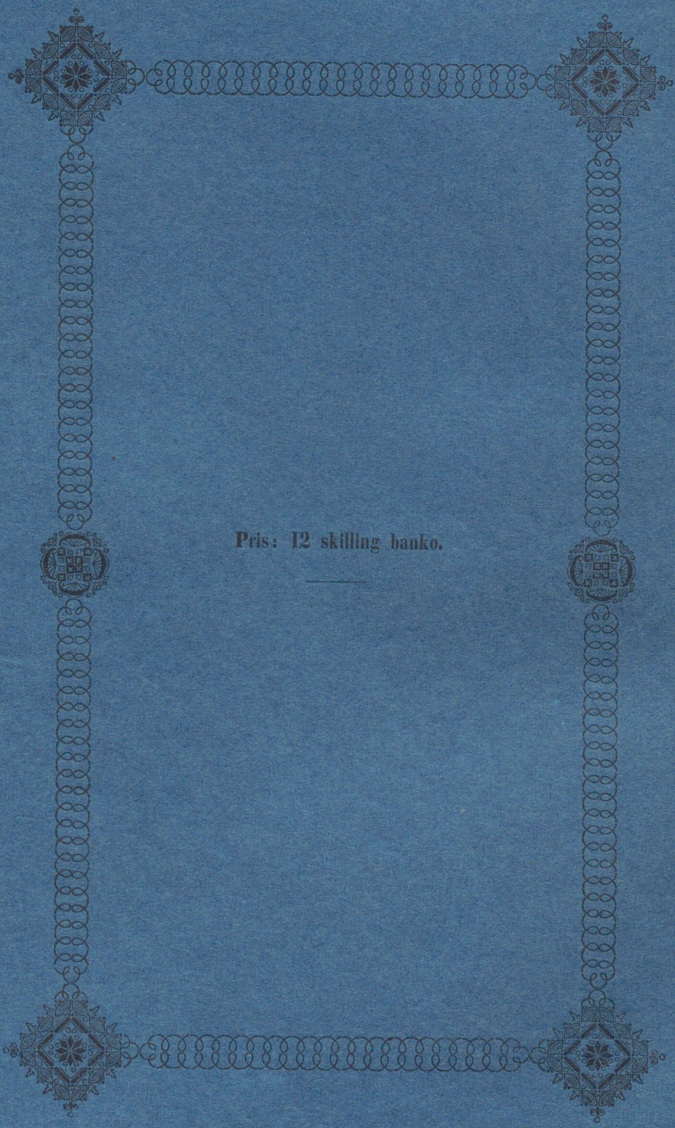
Andra exempel skulle ännu bättre visa resultat af förslaget; men jag valde här ett förnöget folk, för att gifva deras vederlikar en uppmaning, att tänka på sitt eget bästa, och derjemte visa, huru med största säkerhet vinnes det bästa mål, det bästa för närvarande. — Framtiden vet kanske gifva en bättre lösning af den fråga jag sökt reda; men för folk och

mensklighet har jag här sökt visa annat än luftslott.

Der gifves sällhetens boningar äfven på jorden. Svårigheten är endast att blifva dem varse och få intråde. Bröder! Syskon! Skola vi längre tillsluta dem för hvarandra och oss sjelfva?

Pris: 12 skilling banko.